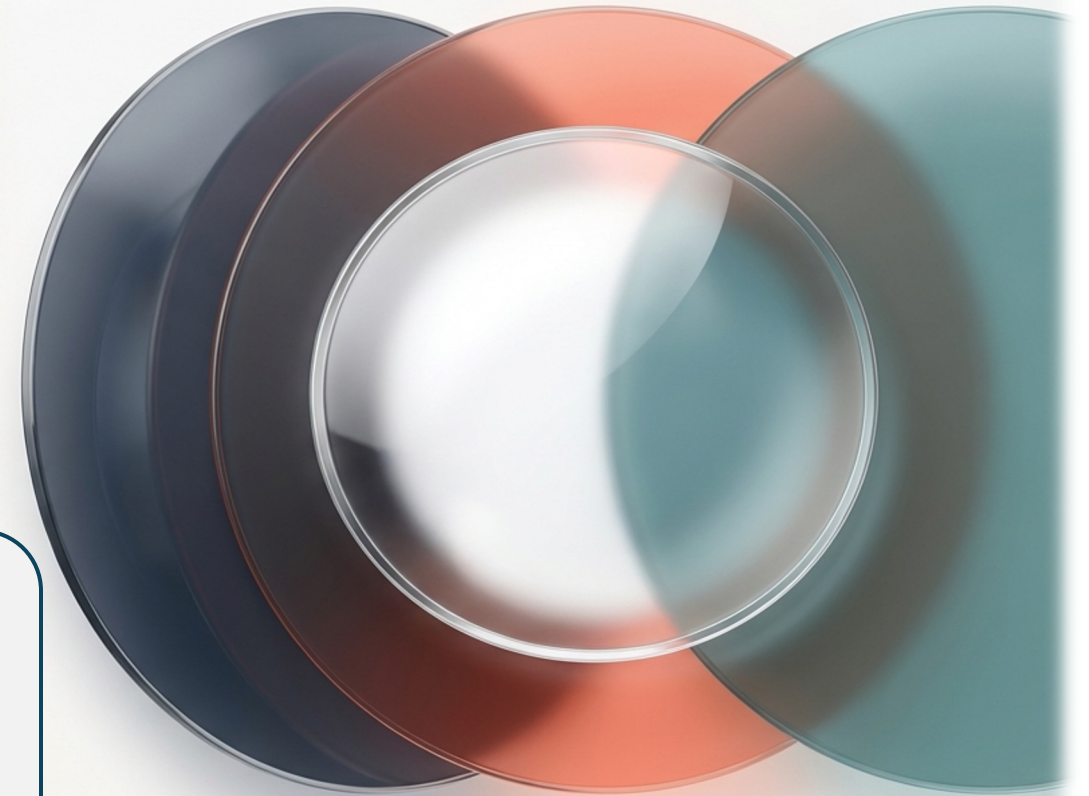

Широке розуміння інклюзії та безбар'єрності

Ганна АФУЗОВА,
кандидатка психологічних наук, доцентка
УДУ імені Михайла Драгоманова,
Асоціація дослідників європейських цінностей
в освіті (AREVE)

Co-funded by the
European Union

Проект фінансується Європейським Союзом. Погляди та думки, висловлені в цьому матеріалі, є виключно позицією автора(ів) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу, Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури (ЕАСЕА) або Італійського національного агентства INDIRE. Європейський Союз, ЕАСЕА та INDIRE не несуть відповідальності за зміст цього матеріалу

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union, EACEA or INDIRE. Neither the European Union nor the granting authority EACEA and INDIRE can be held responsible for them.

Інклюзія — це не лише про освіту. І навіть не лише про людей з інвалідністю.

**Це про те, чи має кожна людина реальний доступ до можливостей — незалежно від життєвих обставин.
Це універсальний принцип організації суспільства.**

Зміна парадигми: Від звуженого до широкого розуміння

Звужена оптика

Фокус: Меншість (лише люди з інвалідністю)

Локалізація: Проблема в людині (потребує лікування або виправлення)

Ставлення: Інклюзія як допомога, поблажка або благодійність

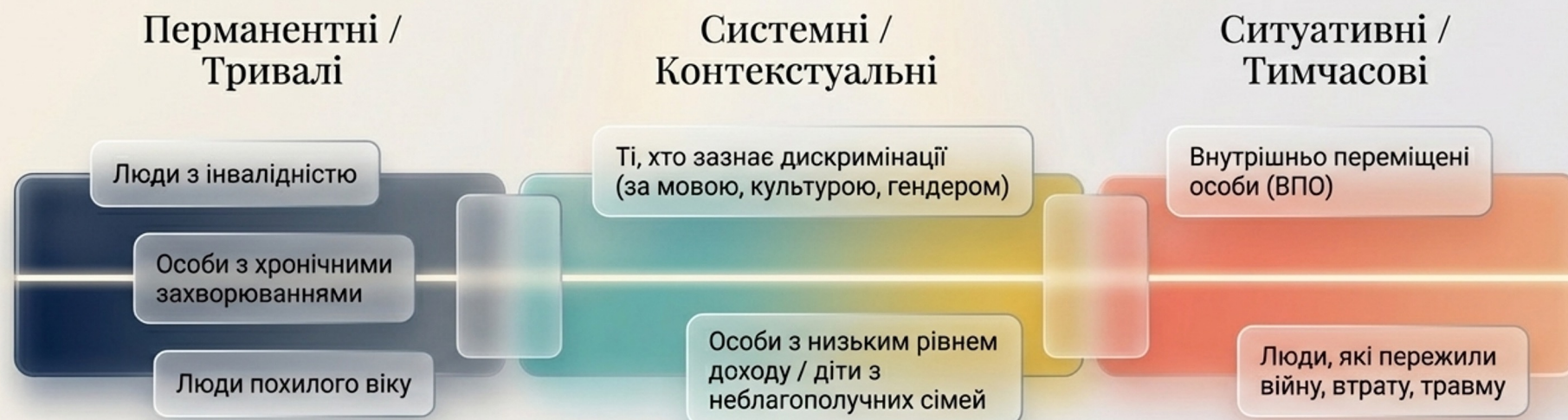
Нова, широка оптика

Фокус: **Усі люди** з різними стартовими умовами

Локалізація: **Проблема в системі** (наявність бар'єрів, що обмежують доступ)

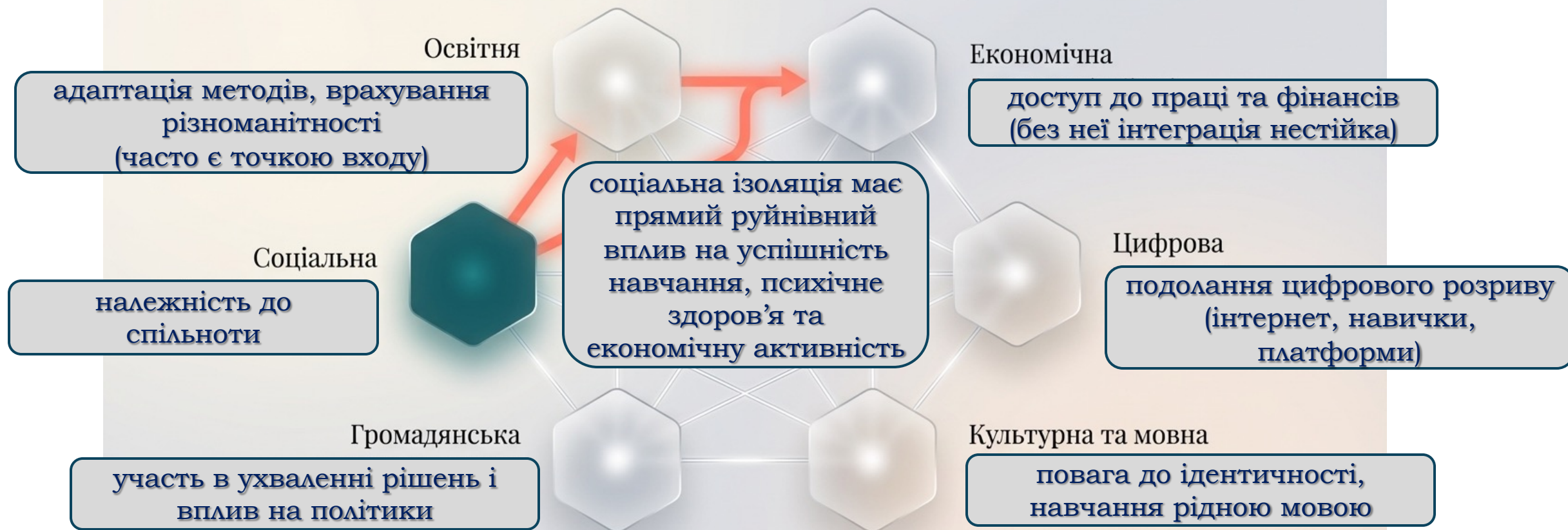
Ставлення: Інклюзія як **універсальний дизайн, справедливість та рівний доступ**

Хто такі «особи у складних життєвих обставинах»?

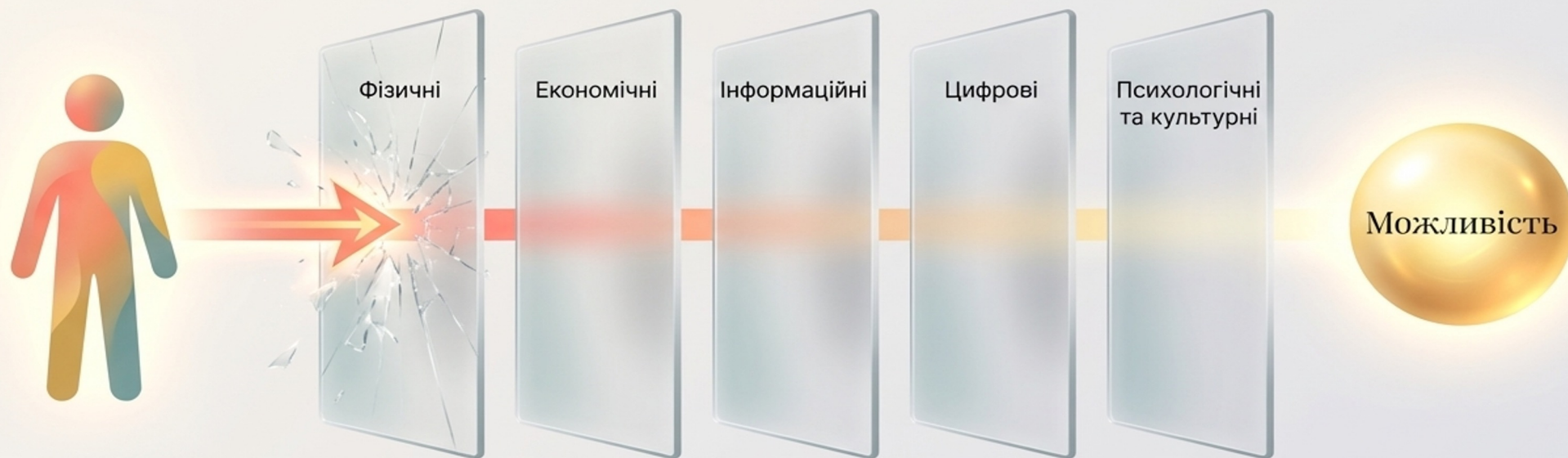
Важливий інсайт: Складні життєві обставини можуть бути тимчасовими. Інклюзія — це не про «інших», це про ситуацію, в якій потенційно може опинитися будь-хто з нас.

6 Вимірів Інклюзії (Міждисциплінарна концепція)

Безбар'єрність як фундамент

Безбар'єрність — це інструмент, через який інклюзія стає реальною.
Системні бар'єри діють як фільтри, що відсікають людей від можливостей.

Якщо не усунути всі шари бар'єрів, задекларована інклюзія залишається лише формальністю.

Освіта як точка перетину

Освіта — це унікальний простір. Роль освітянина виходить за межі передачі знань; ми фактично моделюємо суспільство.

Соціальні
нерівності

Культурні
відмінності

**Навчальна
аудиторія**

Економічні
обмеження

Психологічні
бар'єри

У цій точці ми формуємо досвід:
включення або виключення.

Діагностична матриця поведінки (Практичні кейси)

Симптом	Традиційний ярлик	Прихований контекст	Інклюзивне рішення системи
Студент систематично запізнюється на першу пару.	Низька дисципліна, відсутність мотивації	Працює в нічну зміну, забезпечує себе / родину (Економічний бар'єр)	Альтернативний формат відпрацювання, асинхронні матеріали.
Студентка не відповідає, уникає дискусій.	Не готується, не зацікавлена	Соціальна тривожність, досвід стигматизації (Психологічний бар'єр)	Письмові відповіді, робота в малих групах, підготовлені виступи.
Не вмикає камеру, мовчить онлайн.	Лінь, займається іншими справами	Слабкий інтернет, відсутність власного простору, 1 девайс на сім'ю (Цифровий розрив)	Записи занять, чат як альтернатива голосу.

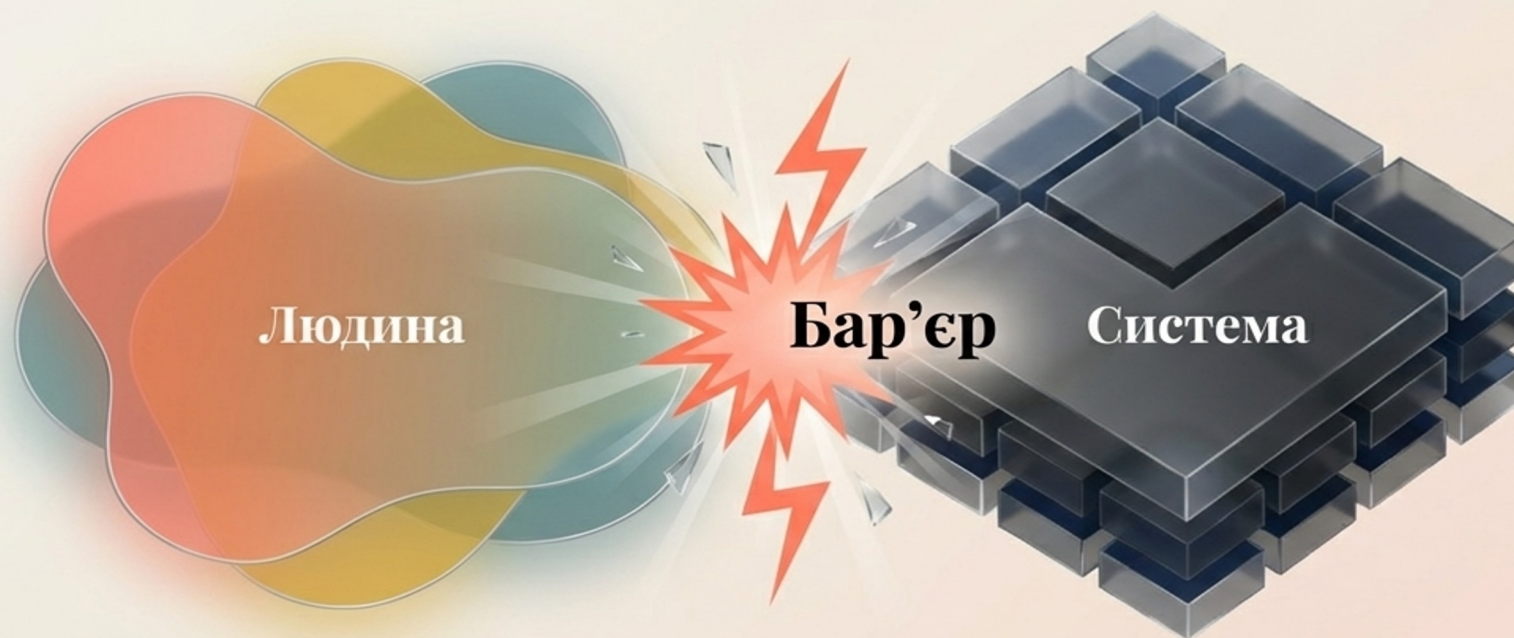
Діагностична матриця досвіду

Симптом	Традиційний ярлик	Прихований контекст	Інклюзивне рішення системи
Пропуски, емоційна нестабільність, втрата концентрації.	Нестабільний, ненадійний	Переїзд із зони бойових дій, травматичний досвід війни.	Гнучкі дедлайни, чітка структура, повторюваність матеріалів.
Студент відстає, не розуміє базових речей.	Він не дотягує до рівня групи	Інший освітній бекграунд, слабша попередня база.	Принцип UDL: різні шляхи до результату, додаткові пояснення бази.
Періодичне «випадання» з процесу.	Безвідповідальність	Тривожний розлад, депресія (зовні непомітні).	Передбачуваність курсу, можливість повернутися без покарання.

Це не поблажки, а адаптація до реальних умов.

Де насправді криється проблема?

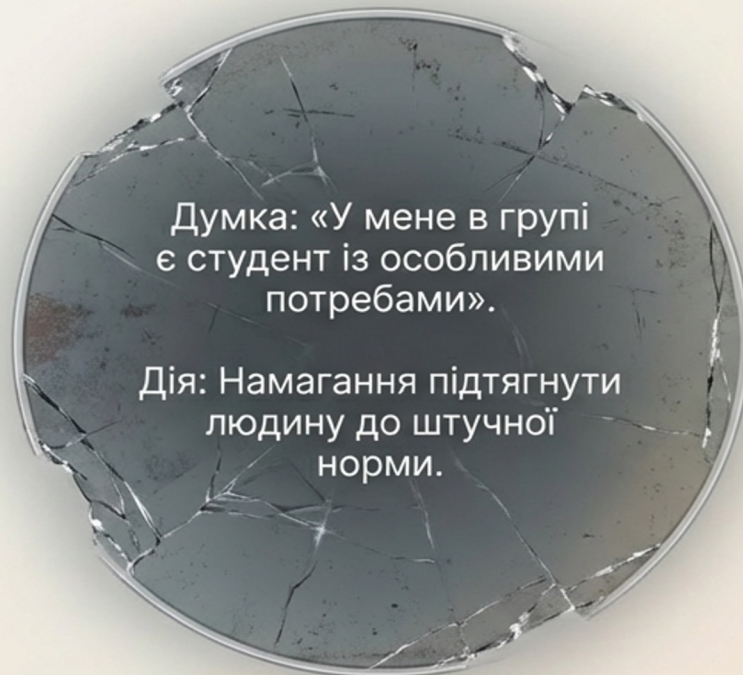
У жодному з розглянутих кейсів проблема не була «в людині».

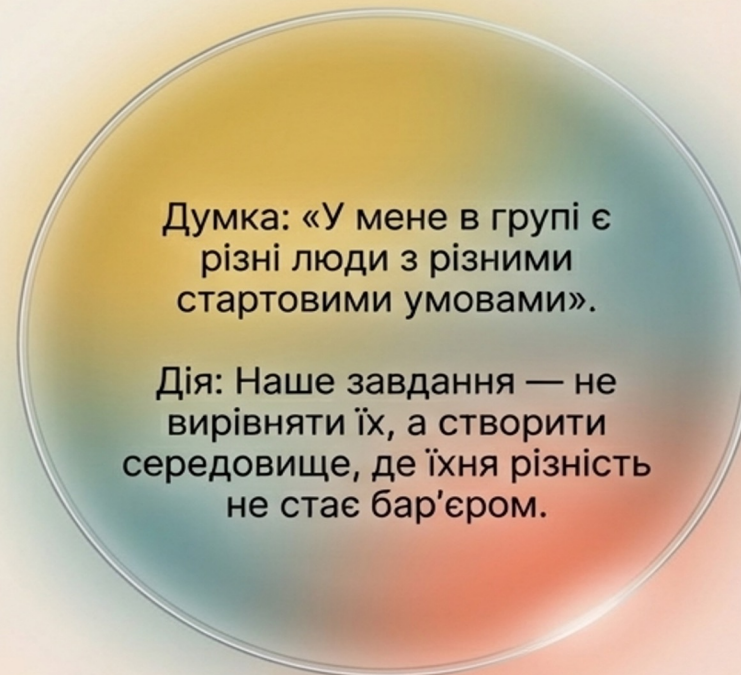
Проблема завжди виникає на перетині людини і системи. Інклюзія — це спосіб зробити цей перетин менш травматичним і більш справедливим.

ЗМІНА ОПТИКИ

Стара оптика

Нова оптика

Інклюзія як етика взаємодії

Інклюзивне суспільство — це не те, де немає відмінностей. Це те, де відмінності не перетворюються на бар'єри.

Не занижувати очікування.

Не ігнорувати труднощі.

Не стигматизувати.

**Освіта – це місце, де таке суспільство починається.
Справедливість та рівний доступ створюються тут.**

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

1. UNESCO. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
2. UNESCO. (2016). *Reaching out to all learners: A resource pack for supporting inclusive education*. UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248253>
3. Kaplan, I., & Bista, M. B. (2022). *Welcoming diversity in the learning environment: Teachers' handbook for inclusive education*. UNESCO. <https://doi.org/10.54675/UHWS5380>
4. OECD (2012). *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264130852-en>

Co-funded by the
European Union

ВСІ МИ РІЗНІ – ВСІ МИ РІВНІ

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

**Ганна Афузова
gvafuzova@gmail.com**